

rum, præter charitatem, non mereri præmium essenziale secundum se ac formaliter; sed solum quasi denominatione extrinseca, ratione solius actus charitatis imperantis; ideoque ipsi verbis fatentur hominem justum per actus virtutum moralium imperatos a charitate mereri præmium essenziale, non tamen aliud, neque majus quam mereretur per solum æqualem actum elicited charitatis, et sola denominatione extrinseca tribui aliis. Sicut dicimus hominem mereri dando eleemosynam, scribendo, aut concionando, etc., cum tamen meritum respectu præmii essentialis sit in actu interiori, exteriori autem solum per denominationem extrinsecam tribuatur. Hunc vero sensum nunquam divus Thomas declaravit, et res ipsa in se mihi probabilis aut verisimilis non est: primo propter omnia dicta testimonia, quæ omnibus operibus bonis, quatenus bona sunt, et ex gratia facta, promittunt essentialem mercedem. Secundo quia alias nunquam homo per opus moralis virtutis actu mereretur præmium essenziale novum, seu proprie ac formaliter, nisi quando actum elicited a charitate exerceret, quo imperaret actum moralis virtutis, sicut non meretur per actum externum cessante interno, nisi fortasse per denominationem extrinsecam, quod nullius momenti est, neque inde crescit novum præmium essenziale: consequens autem est durissimum, et præter communem sententiam Theologorum, et præter omnia quæ ex Scriptura adduximus; nobisque sufficere debet quod Tridentinum Concilium inter requisita ad merendum præmium essenziale hoc non posuit, et addidit, operibus habentibus conditiones ab ipso positas nihil deesse. Est propterea ultra humanam conditionem semper actu exercere formalem amorem, quamdiu in actuali exercitio aliarum virtutum moralium versatur; nimisque illiberalis fuisset Deus in promittenda mercede, si hanc conditionem a nobis exegisset. Et præterea debuisset illam aperte et clare in ipso pacto seu promissione proponere, quod tamen non fecit.

45. Item multum derogat dignitati et bonitati aliarum virtutum infusarum. Qui enim credibile est voluntatem credendi Deo in homine justo non esse per se meritoriam visionis divinæ, præciso quolibet alio actu imperante, cum ille actus intrinsece ac formaliter supernaturalis sit, et Deum suo modo attingat, et in ejus laudem maxime cedat, et alias supponatur dignitas gratiæ in persona,

et alioqui sit magna proportio inter illud meritum et præmium; nam, ut in 1. 2, quæst. 3, D. Thomas dixit, visio optima proportione respondet fidei. Eadem fere ratio est de actu spei, qui etiam supernaturalis est, Deum ipsum attingit ut ultimum finem nobis amandum, vel sperandum; qui etiam est dignus præmio; et nullum est tibi proportionatum nisi comprehensio et tensio ipsius Dei; non tantum ob imperium charitatis, sed tantum ex ratione sua, ut ex doctrina D. Thomæ in loco proxime citato sumi potest. Imo non solum ita est meritorium, sed etiam alia opera, ex ejus relatione procedentia, ad meritum sufficient; nam operari intuitu mercedis æternæ, non solum bonum est, sed etiam meritorium ejusdem æternæ vitæ, juxta doctrinam Concilii Tridentini, sess. 6, cap. 11, et can. 31, et illud Psal. 118: *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum propter retributionem.* Deinde actus religionis, quibus colitur Deus in seipso et ut supernaturali fide revelatus, aptissimi sunt ad promerendum Deum ipsum, ut essenziale præmium, cum illius debitum cultum et honorem contineant. Idemque est de actibus penitentiae, et similibus. Ac denique de omnibus actibus supernaturalibus, etiamsi morales sint, est generalis ratio; quia sicut procedunt a supernaturali principio, ita natura sua tendunt in supernaturalem finem ultimum, etiamsi ex speciali intentione operantis in illum non referantur; suntque media ex se apta et proportionata ad illum finem consequendum; ergo cum alias ex generali ratione actus morales boni sint meritorii, juxta doctrinam D. Thomæ, quæst. 21, et alioqui ex parte personæ operantis habeant dignitatem gratiæ, nihil illis deesse potest ad ipsum finem ultimum promerendum, cum non desit eis promissio, ut ostensum est; mereri autem ipsum finem ultimum supernaturalem, est mereri præmium essenziale.

46. *Explicatur mens D. Thomæ.* — Verus ergo D. Thomæ sensus est, quem ipsemet aliis locis declarasse videtur, scilicet, 1. 2, quæst. 114, art. 4, ubi sic ait: *Principalitas meriti penes charitatem consistit; et infra: Meritum vitæ æternæ primo pertinet ad charitatem; ad alias autem virtutes secundo secundum quod earum actus ex charitate imperantur.* Ubi non agit de merito accidentalis præmii, sed essentialis; ejusque meritum proprium tribuit his operibus moralibus, et distinctum ab illo, quod immediate est elicited

ab ipso actu charitatis. Quod autem requirit charitatis imperium, alii de virtuali, alii de habituali imperio interpretantur. De actuali vero fere nullus ex discipulis ejus. Et sane verba illa Pauli, 1 ad Corint. 13, quæ D. Thomas adducit: *Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*, non plus probant quam de charitate habituali. Nec illud Joan. 14: *Si quis diligit me, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum*; præmiserat enim Christus: *Qui habet mandata mea, et servat ea, is est qui diligit me.* Ipsa ergo mandatorum observatio est quedam virtualis dilectio, quæ non potest esse sine charitate formali, saltem habituali. Unde idem D. Thomas 2. 2, quæst. 83, art. 15, dixit efficaciam merendi procedere ex radice charitatis. Quod declarans in oratione, de qua ibi tractat, ait procedere a charitate, mediante religione, cujus actus oratio est. Non est ergo necessarius actus actualis influxus ipsius charitatis, præsertim in actibus alias supernaturalibus in sua specie, de quibus præcipue agimus. Hi ergo actus (ut mentem D. Thomæ declarem) duobus modis considerari possunt: uno modo, ut natura sua sunt radicati in charitate et tendunt in finem charitatis, et aliqua parte includunt virtutalem dilectionem, quatenus hæc observationem mandatorum requirit, et ut sic sunt hi actus proportionati ad essenziale præmium promerendum, si operans sit in gratia, ut plane colligitur ex doctrina ejusdem D. Thomæ, dicta quæst. 114, tribus primis articulis. Alio modo possunt considerari secundum propriam bonitatem moralem præcise sumptam, et ut sic dicitur illis correspondere aliquod præmium accidentale, quod non tam est secundum speciales leges meriti de condigno, quod nunc est inter nos et Deum, quam secundum naturalem proportionem; nam ad hoc genus præmii imperium charitatis necessarium non est, præsertim formale, aut virtuale quod sit ex præcedenti actu formalis charitatis, vel intrinseca natura actus ex se tendentis in finem supernaturalem; nam etiam actus morales boni mere naturales, præsertim in homine grato, merentur aliquod præmium accidentale. Imo si præmium illud tantum est gaudium quoddam de operibus bene factis, etiam habitualis charitas non etiam erit necessaria ad tale meritum; quia, ut supra argumentabar, etiam poterit beatus gaudere de operibus moralibus, vel infusis,

factis in statu peccati, ut de fide servata, de justitia exercitata, etc. Et ideo dixi hoc præmium non esse secundum leges condignitatis et justitiæ, quæ servantur in supernaturalibus operibus justorum, non vero in mere naturalibus, aut in his quæ sine statu gratiæ fiunt; sed esse secundum generalem quamdam rationem, et connaturalem proprietatem eujuscumque boni operis moralis, quod, quatenus tale est, est dignum aliqua laude et gaudio.

47. *Actus virtutum moralium supernaturales esse possunt sine formali actu charitatis.* — *Unde mensuranda sit præmii essentialis magnitudo.* — Neque est verum opera virtutum moralium non posse esse in se supernaturalia et procedentia ex auxilio gratiæ, nisi etiam procedant ex aliquo formali actu charitatis, per quem imperentur. Nam hujusmodi opera non habent quod sint supernaturalia formaliter ab hujusmodi imperio, alias non essent in se supernaturalia, sed tantum per denominationem extrinsecam, sicut actus virtutum acquiratarum; nec posset verum discrimen assignari inter virtutes infusas morales, et acquiratas, quod falsum esse nunc supponimus. Habent ergo quod sint supernaturalia ex sua natura, et specie quam habent ex propriis objectis, quatenus bonitatem et honestatem dicunt per conformitatem ad naturam et regulam supernaturalem. Neque etiam indigent illo actu charitatis imperantis, ut dante effective supernaturalitatem talibus operibus, quia ad hoc sufficit proprius habitus infusus cum concursu gratiæ, supposita excitante gratia proportionata. Cum ergo hæc etiam sufficiunt ad meritum præmii essentialis, juxta doctrinam Concilii Tridentini, non est hoc negandum his actibus, neque ad illud aliqua alia voluntaria conditio exigenda. Quo fit ut magnitudo seu perfectio intensiva essentialis præmii non solum non sit mensuranda per unum tantum actum intensiorem a charitate elicited, verum etiam nec per solam multitudinem bonorum actuum elicitorum a charitate, sed absolute per totam multitudinem supernaturalium actuum, in quibus inesse potest proprium meritum de condigno illius essentialis præmii. Hoc tamen non obstat quominus his etiam actibus respondeant accidentalialia præmia, vel aliquo modo connaturalia talibus operibus, ut de gaudio illorum diximus: vel certe aliquando præparata ex speciali prærogativa, et liberalitate Dei, ut est verisimile de

illis tribus, quæ aureolæ dicuntur; et de illo honore assistendi specialiter in ultimo iudicio Christo iudicanti, qui promittitur pauperibus spiritu; et de aliis similibus, quæ recte adjunguntur præmio essentiali, sine illo tamen non sufficerent ad Dei promissionem implendam, neque efficerent hominem magis gloriosum, aut beatum simpliciter, nam ille est simpliciter beator, et majus habet præmium meritorum, qui in essentiali beatitudine superat, quantumvis alius excedat in prærogativis accidentalibus, quia omnia alia comparatione fruitionis ipsius Dei quasi nihil sunt. Si vero duo habentes æquale præmium essentialia, in accidentalibus inæquales sint, ille qui plura accidentalia habuerit, secundum quid erit beator, non simpliciter; quia beatitudo simpliciter est ultima felicitas, et in hac sunt æquales. Igitur accidentalia præmia nihil juvant ad illam sententiam defendendam, eo vel maxime quod, quantum spectat ad præsentem quæstionem de reviviscencia meritorum, jam supra ostensum est non satis esse accidentale præmium, ut illa reviviscere dicantur.

Cur pluribus actibus non intensis respondeat intensum præmium?

48. Sed quæret hic tandem aliquis cur multitudini actuum qui non faciunt unum intensiorem, non respondeat etiam multitudo præmiorum, sed unum et idem præmium intensius; servanda est enim proportio inter præmium et meritum; hæc autem servatur in illo priori modo, non vero in posteriori. Simile dubium est cur virtutes variæ, et secundum actus perfectiores, tum in essentia, tum in perfectione, omnes concurrant ad augendum unum et idem præmium, et consequenter etiam ad augendum habitum charitatis, qui erit mensura illius præmii, ut sentit D. Thomas, 1 p., quæst. 12, art. 6. Respondeo eadem ratione interrogari posse (quod Scotus aliquando a D. Thoma postulat) cur actus charitatis, qui est in voluntate, recipiat præmium in intellectu per Dei visionem. Ratio ergo generalis est, quia homo in hac vita est constitutus, ut suum ultimum finem consequatur, non uno vel alio genere, seu specie actuum, sed omnibus suis actionibus humanis, si consentaneæ ad illum finem eas velit operari. Hinc ergo est ut essentialia omnium talium operum præmium sit propria et formalis consecutio hujus finis, quæ una sola in

unoquoque beato esse potest ac debet, secundum convenientem ordinem rerum; et ideo non potuit in tali præmio esse augmentum extensivum secundum multitudinem præmiorum essentialium; debuit ergo esse augmentum intensivum ejusdem essentialis præmii. In his enim rebus moralibus non tam est attendenda proportio physica, quam moralis et prudens æstimatio; causalitas autem meriti moralis secundum prudentem æstimationem est in multitudine operum, quæ ad aliquem finem, cui sunt proportionata, ordinantur; æquivalent enim uni operationi perfectiori, vel in intensione, vel in essentia, et cæteris paribus, augent moralem valorem in ordine ad perfectiorem mercedem. Accedit præterea quod hujusmodi operationes ex dignitate gratiæ accipiunt magnam æstimationem et valorem moralem in ordine ad tale præmium. Sicut in Christo Domino quilibet actus, quantumvis remissus, habebat valorem ad quamcumque intensiorem gratiæ promerendam ob dignitatem personæ; et ex eadem habebat quilibet actus moralis virtutis sufficientiam ad promerendam gratiam et virtutes Theologales, et quascumque alias cuicumque personæ, et in quocumque gradu. Ad hujus ergo imitationem (non ad æqualitatem), eo quod gratia sit semen gloriæ, omnes fructus ab illa manantes habent proportionem, et valorem ad illam promerendam et augendam. Potest etiam aliter explicari, quia homo justus per omnia opera gratiæ, cuicumque ordinis et intensiorem sint, moraliter loquendo, magis ac magis sanctificatur, juxta illud Apoc. ult: *Qui justus est, justificetur adhuc*; et quod de Christo Domino scriptum est, Luc. 2, quod proficiebat gratia, multi intelligunt esse dictum propter opera sanctitatis quæ in dies multiplicabat. Sicut etiam e contrario injustus, multiplicando opera peccatorum, etiamsi intensiora non sint, moraliter fit in dies magis injustus apud Deum, et dignus majori supplicio, non solum in multitudine pœnarum, sed in intensiorem earum, et maxime in pœna essentiali, quæ respondet illis peccatis, ut deordinant ab ultimo fine; ita ergo majori ratione multiplicatio operum gratiæ moraliter constituit sanctiorem hominem, et ideo habet proportionem et valorem, ut mereamur verum augmentum physicum internæ sanctitatis habitualis et inhærentis animæ, et consequenter charitatis, et præmii essentialis, quod huic sanctitati ejusque operibus respondet.

Conclusio totius discursus.

49. Ex his ergo (ut ad nostrum institutum revertamur) satis constat essentialia præmia, quod in futura vita speramus, non esse commensurandum, in perfectione sua intensiva, uni actui intensiori, quem homo in hac vita exercuit in eo statu gratiæ, in quo tandem mortuus est; sed etiam secundum multitudinem operum habentium aliquam condignitatem ad illud præmium. Ex quo ulterius manifeste concluditur, cum merita omnia, mortificata per peccatum, per pœnitentiam subsequentem in eo statu constituentur, ut jam viva sint apud Deum, et digna essentiali præmio (ut jam probatum est, et ab auctoribus, cum quibus nunc disputamus, non negatur), concluditur, inquam, reviviscere hæc opera ad proprium et speciale præmium essentialia, id est, ad aliquem gradum gloriæ, et beatitudinis essentialis, qui non daretur huic homini pœnitenti propter pœnitentiam, et omnia merita post illam exhibita, si non habuisset merita præcedentia. Patet ex dictis, quia illa propria merita jam vivificata, conjuncta cum subsequentibus, componunt majorem cumulum meritorum, in quo et est tota multitudo et perfectio operum quæ post pœnitentiam subsecuta sunt, et sunt præterea alia multa opera meritoria, quæ augent multitudinem; sed, cæteris paribus, ex multitudine meritorum augetur intensive essentialia præmium; ergo ratione meritorum quæ vivificantur, cæteris paribus, datur majus essentialia præmium quam sine illa daretur; et hoc est illa resurgere ad proprium præmium essentialia.

50. *Judicium fertur de alia sententia.* — Deinde satis etiam ex dictis constat quid sentiendum sit de illa secunda sententia, et omnibus corollariis quæ inferebat. Quidquid enim sit de augmento habituum infusorum in hac vita per actus meritorios, magis vel minus intensos aut perfectos, sive semper vivos, sive post mortificationem vivificatos; de quo potest esse probabilis controversia, et ex utraque parte incerta, quam infra attingemus; quidquid item sit de quantitate vel proportionem secundum quam meremur per actus intensos vel remissos inferiorum vel superiorum virtutum, quod ad præsentem disputationem nihil refert; quod spectat ad rationem merendi, et conferendi essentialia præ-

mium, quam illa sententia proponit et declarat, nobis valde displicet propter omnia quæ in ejus examinatione adduximus; et revera extenuat multum essentialia præmia beatorum, magisque constituit præmium in ipsis meritis, quam in aliquo bono quod Deus propter illa conferat. Quod, licet in superioribus tactum sit, respondendo ad omnia argumenta et exempla, quæ ab illis auctoribus insinuantur, evidentiùs fiet. De fundamento ergo principali hic nihil dicimus, nisi ad summum procedere de augmento hujus vitæ, de quo postea, non vero de ipsis meritis; nam hæc non requirunt aliquam dispositionem, ut eis proprium præmium debeatur, si alioqui viva vel vivificata jam sint; præmium autem in futura vita dandum vel non requirit dispositionem præter ipsa merita et carentiam omnium culpæ et reatus pœnæ; aut si illam requirit, dabitur statim in instanti mortis propter eadem merita, ut latius sectione sequenti.

Responsio ad fundamenta contraria.

51. *Visio potest crescere re, quin crescat ut præmium.* — Ad illa vero omnia quibus illa opinio declarat posse merita resurgere ad majus præmium, licet non resurgat ad majorem visionem, dicimus imprimis, etiamsi omnia concederemus, totum illud augmentum esse valde accidentarium, et insufficientem ad justam et condignam retributionem meritorum, ut in superioribus ostensum est. Deinde addimus aliud esse visionem posse crescere in ratione visionis et beatitudinis, quamvis non crescat in ratione præmii, aliud vero e contrario eandem visionem posse crescere in ratione præmii, licet non crescat in ratione visionis. Quæ duo a dictis auctoribus confunduntur, et latenter fit transitus ab uno ad alterum cum magna æquivocatione; quæ ex eo etiam augetur, quod interdum comparantur visiones secundum distinctos gradus, quorum aliqui conferuntur propter merita, alii vero non; et inde fit argumentum ad eandem visionem secundum se totam, quod nimirum illa, eadem permanens in ratione visionis, possit crescere in ratione præmii; et hoc est imprimis in toto hoc discursu advertendum. Et præterea quod aliquando fit comparatio in una et eadem persona, aliquando vero in diversis, cum tamen longe diversa sit ratio. Quæ omnia breviter sic de-

claro. (Bannez, in relect. special. de Augmento charitatis, quæst. 3, paulo ante solutiones arg.).

52. *Non est de ratione visionis quod præmium sit.* — *Visio non potest crescere ut præmium, quin crescat ut visio.* — Nam illud principium certum et constans est, non esse de ratione visionis Dei, seu beatitudinis essentialis, quod sit præmium meritorum, ut in sola Christi anima videre licet; nam in omnibus aliis, secundum legem a Deo statutam, semper visio illa est meritorum præmium, vel priorum ipsius recipientis, vel saltem ipsius Christi. Loquendo autem de meritis propriis ipsius personæ, etiam certum est non in omnibus beatis visionem illam habere rationem præmii, ut patet in infantibus baptizatis. Ex quo fit ut aliquis posset crescere in ordine ad visionem seu beatitudinem sibi debitam, licet non crescat in præmio; quia nimirum illud quod accrescit non datur propter merita, et ita non habet rationem præmii. Et eodem modo eadem visio potest esse major beatitudo, et non majus præmium; quia nimirum non est præmium secundum se totam, sed secundum aliquid sui. Et simili modo, comparando duos beatos, potest unus habere majorem visionem, et minus præmium priorum meritorum; et alius e contrario minorem visionem et majus præmium; quia fieri potest ut unus habeat minora merita propria et majorem applicationem meritorum Christi, et alius e contrario plura merita propria et minorem gratiam datam ex opere operato propter sola merita Christi. Si autem attente considerentur ea inter quæ fit comparatio, quando visio minor dicitur esse majus præmium, non comparatur cum tota alia visione secundum se totam, sed secundum illos gradus, secundum quos datur propter merita propria; et in eis præcise stando, altera visio, sicut est majus præmium, ita et major visio; non enim est majus præmium solum quia datur propter plura merita, sed quia in se est revera excellentior secundum se totam, quam præcise considerata secundum eos gradus qui dantur propter merita propria. Et similiter, quando in uno et eodem dicitur eadem visio esse major in ratione visionis quam in ratione præmii, non est quia tota illa datur propter pauciora merita, sed quia illa est aliquid quod est præmium, et aliquid quod non est præmium priorum meritorum, et utrumque simul majus est quam alterum tantum. Omnes ergo

illæ comparationes nihil ad rem præsentem faciunt, sed ostendendum esset, extra rem de qua agimus, quod eadem visio secundum se totam possit esse major in ratione præmii essentialis, etiamsi non sit major in ratione visionis, quod nobis videtur impossibile; quia in hac comparatione non adduntur aliqui gradus visionis propter alia merita, vel sine meritis propriis, sicut in aliis comparationibus fit, neque addi possunt; alias jam augetur visio in ratione visionis, cujus oppositum supponitur. Si ergo tota visio est præmium alicujus meriti, non potest eadem manens esse majus præmium, præsertim essentielle.

53. *Duplex est virtutis præmium.* — Præterea, ut intelligantur exempla quæ ibi afferuntur, adverte duplex posse esse virtutis præmium: unum est intrinsecum, perficiens ipsum qui recipit præmium, quod potest dici bonum proprii commodi; aliud est præmium extrinsecum, consistens in laude vel honore: laus enim est in laudante, et honor in honorante, quamvis vera causa honoris et laudis esse debeat in eo qui laudatur vel honoratur. Hæc duo attingit D. Thomas 1. 2, quæst. 21, art. 2 et 3, tantumque inter ea distinguit, ut ad principia diversa illa revocet. Dicit enim actum bonum esse laudabilem et meritorium: laudabilem quidem quatenus liber est, et in potestate operantis, meritorium vero secundum quod refertur ad alterum in cujus commodum vel honorem cedit; et consequenter omnino distinguit laudationem actus a retributione. Nam laudatio non respicit actum ut meritorium, sed præcise ut laudabilem, unde non habet rationem veri præmii, quia nihil per eam confertur personæ laudatæ, neque per se debetur ex justitia, sed ex quadam connaturali proprietate talium actuum. Ac propterea etiam non tantum confertur a gubernatore, et distributore præmiorum, sed a quolibet vero æstimatore virtutis. Deinde ob hanc causam, cum Deus non sit capax meriti aut præmii, dignus tamen est laude propter sua opera. Præmium autem respicit actum, ut, apud alterum, meritorium retributionis ex justitia, quatenus ad illum aliquo modo spectat, et præsertim quando proprium pactum inter præmiantem et merentem intercedit.

54. *Laudatio non est per se præmium a Deo debitum virtuti ex D. Thoma.* — *Assignatur disparitas exemplorum pro falsa sententia.* —

Ex hac ergo doctrina, generatim infero proprium virtutis præmium apud Deum, quod illi ex justitia distributiva vel commutativa

debetur, non esse laudationem per se, et ex sola natura rei loquendo. Neque id docuit D. Thomas, dict. quæst. 22, art. 3, ut ei imponitur; sed solum dixit actum bonum et voluntarium esse laudabilem, quod longe diversum est; nam idem D. Thomas 1. 2, quæst. 2, art. 1, ad 1, dixit honorem non esse præmium virtutis. Et rationem insinuat in corpore, quia præmium virtutis debet esse aliqua excellentia ejus qui virtutem operatur; honor autem non est excellentia ejus, sed est signum excellentiæ quam supponit. Addit vero duo in illa solutione quæ ad rem presentem maxime spectant: unum est, homines accipere ab hominibus honorem loco præmii, *quasi a non habentibus ad dandum majus.* Quo unico verbo excluduntur omnia exempla humana, quæ ad rem præsentem adducuntur. Quando enim inter homines res minima, propter excellentiam opera collata, magni habetur, ideo est, quia non æstimatur ut res, sed ut signum in testimonium excellentiæ; quod signum habet rationem honoris, quæ inter homines maxime æstimatur, quia nimium amant suam excellentiam; et ideo, quando hæc ab hominibus conferri non potest, saltem signum et testimonium ejus cupiunt, et illud præferunt sæpe aliis temporalibus commodis, quæ ab hominibus conferri possunt. Et quia tanto majus est testimonium hoc, quanto ab excellentiori persona datur, ideo hujusmodi signum a Summo Pontifice, vel alio Principe collatum, tanquam maximum præmium æstimatur. Secundum, quod Divus Thomas addit, est: *Verum autem præmium virtutis est beatitudo, propter quam virtuosus operantur.* Dixerat autem in corpore articuli beatitudinem non posse esse honorem, qui est signum excellentiæ, sed esse ipsammet excellentiam maxime perficientem hominem. Ergo, ex D. Thomæ sententia, verum præmium virtutis est beatitudo, quatenus est intrinsecum bonum maxime perficiens hominem.

Prima collectio ex dictis.

55. Ex quo ulterius colligo non posse beatitudinem esse æqualem in ratione visionis et beatitudinis, et esse majorem aut minorem in vera ratione præmii virtutis. Probatur ex dictis, tum quia ipsamet ratio beatitudinis est quæ in præmium promittitur; ita ut, licet formalis seu denominatio præmii sit distincta a ratione beatitudinis, tamen id quod in præ-

mium promittitur, est ipsa ratio beatitudinis, quæ ita fundat illam denominationem præmii, ut non possit eadem, secundum idem, esse majus præmium, quin sit major beatitudo; tum etiam quia non promittitur in præmium, ut signum excellentiæ, qualia sunt præmia humana, sed ut res et maxima excellentia ipsius qui tali præmio afficitur; ergo nisi illum constituat excellentiorem et ditioem, non est majus præmium apud Deum. Ergo illa ratio explicandi majus præmium meritorum, per solam relationem ad plura merita, aliena est a perfectione divinæ providentiæ; nam Deus non præmiat solis signis, sed rebus; nec præmiat virtutem solo testimonio ejus, sed vera et intrinseca excellentia propter virtutem collata.

56. *Secunda quæ est etiam Cajetani.* — Ex quo etiam optime adnotavit Cajetanus 1. 2, quæstione 2, articulo 3, gloriam hominis apud Deum non posse esse beatitudinem hominis, quia est homini extrinseca, sed esse causam nostræ beatitudinis, seu a qua nostra beatitudo pendet, ut Divus Thomas dixit. Gloria enim hominis apud Deum nihil aliud est quam existimatio et cognitio vera quam Deus habet de homine et bonis operibus, quæ non potest esse beatitudo ipsius hominis, quia hæc non consistit in cognosci, sed in cognoscere; est tamen principium beatitudinis, quam Deus confert homini ut præmium bonorum operum quæ ipse cognovit. Hinc ergo etiam fit ut illa gloria non sit præmium meritorum, quia verum præmium est ipsa beatitudo, ut Divus Thomas dixit; ergo eadem ratione laus divina, seu quam homo habet a Deo, non habet rationem præmii formaliter ac proprie quatenus laus est. Patet consequentia, quia laus vel non est aliud quam ipsa gloria extrinseca, vel est quoddam signum, et testimonium ejus, quod minus est quam ipsa gloria. Unde, si præmium meritorum non consistit formaliter in gloria quæ est apud Deum, non erit etiam in signo ejus ut sic, sed in effectu beatitudinis ab illo procedente. Ac proinde, ut hoc præmium sit majus, non satis est quod procedat a majori gloria apud Deum, id est a scientia quam Deus habet de pluribus meritis, nisi etiam in se major et excellentior procedat.

57. *Objectio.* — Dicet aliquis, licet gloria, quam homo habet apud Deum, non sit formalis beatitudo ejus, esse tamen objectivam, et ideo etiam contineri in præmio meritorum, juxta illud Pauli, ad Romanos 8: *Non sunt*